

Çatışmasızlık Bölgeleri Anlaşmasının Suriye İçin Anlamı

Suriye rejimiyle doğrudan sahada savaşılan silahlı muhalif grupları aynı masaya oturarak ateşkesi ulaşılmayı hedefleyen Astana süreci, Türkiye, Rusya ve İran garantörlüğünde "çatışmasızlık bölgeleri" anlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlandı. Anlaşmaya göre Suriyeli muhaliflerin kontrolündeki dört alanda ateşkes ilan edildi.

Oytun ORHAN

Suriye iç savaşına siyasi çözüm bulmak amacıyla şimdiye kadar birçok girişim gerçekleşti. Ancak bu girişimlerin hiçbiri kısa süreli ateşkes sağlanması ve bazı insani yardımların Suriyeli sivillere ulaşmasını sağlaması dışında kalıcı sonuçlar doğurmadı. Daha önemlisi Suriye sahasındaki güç dağılımı üzerinde neredeyse hiçbir etkisi olmadı. Bunun temel nedeni Suriye krizi için siyasi çözüm koşullarının henüz olgunlaşmamış olmasıdır. Savaşan tarafların dış desteğinin sunduğu imkânlarla henüz tam bir tükenmişlik halinde olmamaları, silahlı grupların kontrol ettiği alanların iç aktörler ve dış destekçileri tarafından henüz tatmin edici sınırlara ulaşmaması da bu nedenler arasında sayılabilir.

Batı merkezli yürütülen Suriye krizine siyasi çözüm bulma girişimlerinin sonuç üretmediği bir ortamda Rusya, sahada artan askerî gücünü diplomatik alana taşımayı başardı. Yanına iki büyük bölgesel güç olan Türkiye ve İran'ı da alan Rusya, iç savaşa çözüm görüşmelerini Kazakistan'ın başkenti Astana'ya taşıyarak Doğu merkezli bir girişim başlattı. Suriye rejimiyle doğrudan sahada savaşan silahlı muhalif grupları aynı masaya oturarak ateşkese ulaşmayı hedefleyen Astana süreci, Türkiye, Rusya ve İran garantörlüğünde "çatışmazlık bölgeleri" anlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlandı. Anlaşmaya göre Suriyeli muhaliflerin kontrolündeki dört alanda ateşkes ilan edildi. Bu anlaşma geçmiş girişimlerden farklı olarak kısa sürede Suriye askerî sahnesinde doğrudan etkiler yaratmayı başardı. Hatta Rusya Savunma Bakanlığı Operasyon

Dairesi Başkanı General Sergey Rudskoy, Haziran ayı başında bir açıklama yaparak "Suriye'de iç savaşın filen sona erdiğini ilan etti." Rudskoy bu açıklamayı yaparken 4 Mayıs 2017 tarihinde Rusya, Türkiye ve İran'ın katılımıyla imzalanan anlaşmaya referans vererek "çatışmazlık bölgeleri planının meyvelerini verdiğini" söyledi. General Sergey Rudskoy açıklamasına Rusya ve müttefiklerinin (Suriye rejimi ile İran) bundan sonraki süreçteki hedeflerinin işaretini veren şu ilginç ifadeyle devam etti: "Bağımsız ve egemen Suriye Devleti kendi topraklarını kontrol edebilecek duruma gelmiştir." Bu ifadede artık hedefin Suriye'nin batısı değil, IŞİD ve YPG kontrolündeki Suriye'nin doğusu ve kuzeydoğusu olduğu anlaşılıyordu. Bu açıklamanın devamındaki gelişmeler de bunu doğrulamaktadır.

Çatışmazlık bölgeleri anlaşması her şeyden önce Türkiye'nin iç savaşın seyrini etkileyebilme kapasitesini göstermesi açısından son derece önemli. Rus komutanının ifade ettiği üzere Suriye'nin birçok bölgesinde görece sükûnet sağlanabilmesinin bir nedeni İran ve Rusya'nın rejim üzerindeki etkisi. Ancak bunun kadar önemli diğer faktör Türkiye'nin de Suriyeli muhalifler ve Suriye konusunda birlikte hareket ettiği bölgesel müttefikleri üzerindeki nüfuzu. Rusya ve müttefiklerini iç savaşın geleceği konusunda bu kadar özgüvenli konuşma imkânı veren de –bir açıdan– Türkiye'nin sağladığı imkân oldu.

Çatışmazlık bölgeleri anlaşmasının Suriye askerî sahasındaki

Çatışmazlık bölgeleri anlaşmasının Suriye askerî sahasındaki en kritik sonucu Rusya önderliğindeki rejim ve İran güçlerinin Suriye'nin doğusuna doğru yönelme imkânı elde etmesidir.

en kritik sonucu Rusya önderliğindeki rejim ve İran güçlerinin Suriye'nin doğusuna doğru yönelme imkânı elde etmesidir. Tam da bu noktada Rus komutanın yaptığı "Suriye Devleti kendi topraklarını kontrol edebilecek duruma gelmiştir" açıklaması anlam kazanıyor. Rusya bu açıklamayla Suriye'nin doğusundaki güçlere mesaj veriyor. Bu mesajın hedefinde ise başta ABD olmak üzere onun desteklediği yerel unsurlar var. Zaten bu açıklamanın hemen ertesinde taraflar birkaç kez askerî olarak karşı karşıya gelmeye başladı. Önce Suriye'nin güneyindeki Tanaf bölgesi için rekabet eden ABD ve İran destekli rejim ordusu karşı karşıya geldi, ABD'nin hava saldırılarına rağmen Suriye ordusu Tanaf'ı ele geçirmeyi başardı. Bunun ardından kuzeyde Fırat Havzası boyunca ilerleyen Suriye ordusu ve İranlı milisler Rakka kırsalında YPG ile karşı karşıya geldi. Rejim-YPG çatışması ve ardından ABD'nin Suriye uçağını düşürmesiyle devam eden gelişmeler, Rusya'nın ABD ile hava koordinasyonunu durdurduğunu açıklamasıyla devam etti.

Çatışmazlık bölgeleri anlaşmasının sunduğu imkânlardan

yararlanarak ülkenin doğusuna yönelen Rusya, İran ve rejim artık ülkedeki tüm devlet dışı silahlı grupların ve yabancı ülke askerî varlıklarını sorgular noktaya gelmiştir. Esasen Suriye Lideri Beşar Esad bunun işaretlerini Mart 2017 ayı içinde vermişti. Esad yaptığı bir açıklamada “Suriye’ye bizim davetimiz olmadan gelen tüm yabancı güçler işgalcidir” ifadesini kullanmıştı. Bu tehdidin hedefinde muhtemelen Türkiye de olmakla birlikte esasen ABD’nin olduğunu söylemek mümkün. Zira Türkiye’nin Fırat Kalkanı Operasyonuyla Suriye’deki askerî varlığı Rusya ile koordineli şekilde geliştirilmiş bir süreç. Esad esasen Suriye’nin batısında nispi kontrol ve istikrarı sağladıktan sonra yabancı güçlerin hedef alınacağı mesajını vermişti. Çatışmasızlık bölgeleri anlaşması tam da bunun koşullarını hazırladı ve Suriye, Rusya ve İran şimdi ABD’nin Suriye’deki askerî varlığını sorgular hale geldiler. Rusya kampının Suriye’nin doğusunda IŞİD kontrolüne son verebilmesi ise ABD’nin Suriye’deki askerî varlığının tüm hukuki ve meşru zeminini ortadan kaldıracaktır.

Çatışmasızlık bölgeleri anlaşmasının askerî ve güvenlik alanındaki bir diğer etkisi İdlib’te yaşanmakta. Esasen bu etki Astana sürecinin başlamasına kadar uzatılabilir. Hâlihazırda Suriyeli muhaliflerin kontrol ettiği en geniş coğrafya olan İdlib vilayetinde çok sayıda silahlı muhalif grup varlığı söz konusu. Ancak bunlar arasında Fetih eş-Şam Cephesi (eski adıyla Nusra Cephesi) liderliğinde kurulan “Hayat Tahrir eş-Şam (HTŞ)” çatı yapılanması güç dağılımı

açısından öne çıkmakta. Bu yapı, el-Kaide’nin Suriye kolu olarak görülmesi nedeniyle Türkiye de dâhil olmak üzere dünya tarafından terör örgütü olarak kabul edilmekte. Astana sürecinin temel hedeflerinden biri Suriyeli muhalifler arasında radikal ve ılımlı gruplar ayrımını sağlayabilmektir ki, bu bağlamda HTŞ’nin diğer gruplardan ayrılarak zayıflatılması ve yok edilmesi amaçlanıyordu. Astana süreci doğrudan radikal-ılımlı ayrımının yapılmasını kolaylaştıracak etkiler doğurdu. Astana ve siyasi çözüm süreçlerini reddeden HTŞ ile Türkiye’ye daha yakın duran gruplar arasında çatışmalar baş gösterdi. Ancak HTŞ’nin diğer cepheye göre aşırı güçlü olması nedeniyle bu çatışmalar genelde ılımlı kampın kayıplarıyla sonuçlandı. Ancak HTŞ’ye karşı koruma arayan küçük gruplar, Ahrar eş-Şam ya da Feylak eş-Şam gibi güçlü grupların şemsiyesi altına girdi. Türkiye’nin Fırat Kalkanı bölgesinde olduğu gibi İdlib’te doğrudan askerî varlığının olmaması buradaki askerî dengeyi ılımlılar lehine değiştirememesinin önündeki en büyük engel. Türkiye İdlib’e sınır komşusu olmasının sunduğu imkânlardan faydalanarak ılımlı kampı güçlendirmeye çalışsa da HTŞ’ye karşı şimdilik başarı sağlanamıyor. Ancak çatışmasızlık bölgeleri anlaşması kapsamında İdlib’te çizilecek sınır hatlarına garantör ülkelerin askerlerinin girmesi söz konusu olacak. Bu gelişme HTŞ için kötü haber. Bunun yanı sıra İdlib’te sağlanan görece istikrar sayesinde radikal gruplara eğilimin azalması söz konusu olabilir. İdlib halkı çatışmalardan yorulmuş durumda ve

Çatışmasızlık bölgeleri anlaşmasının sunduğu imkânlardan yararlanarak ülkenin doğusuna yönelen Rusya, İran ve rejim artık ülkedeki tüm devlet dışı silahlı grupların ve yabancı ülke askerî varlıklarını sorgular noktaya gelmiştir.

Türkiye desteğiyle sunulacak imkânlar bölgeye istikrar ve düzen getirebilir. Fırat Kalkanı bölgesinin her anlamda sunduğu imkânlar, İdlib halkı için de önemli bir örnek teşkil ediyor.

Çatışmasızlık bölgeleri anlaşmasının bir diğer sonucu olarak muhalif kontrolü altındaki bölgelerin görece istikrara kavuşmasından bahsedilebilir. Bu sayede Suriye’de sivil kayıpları çok azalmış, insani yardımlar rahat bir şekilde ulaşmaya başlamış ve en önemlisi Suriyelilerin temel ihtiyaçlarını karşılamanın ötesinde sosyal yaşamın gelişmesi için çok sayıda faaliyet düzenlenmesi, yeni projelerin hayata geçirilmesi, sosyal alanlarının inşası mümkün olmuştur. Bu da Türkiye’nin İdlib ve Fırat Kalkanı bölgelerinde yumuşak güç unsurlarını kullanarak etkisini artırmasına imkân sağlamıştır. ○

ORSAM Araştırmacısı